

I. ROZPRAWY I ANALIZY

DOI: 10.17951/et.2016.28.7

Jerzy B a r t m i ń s k i
(Lublin, UMCS)

O AKTUALNYCH ZADANIACH ETNOLINGWISTYKI¹

O aktualnych zadaniach etnolingwistyki jako subdyscypliny badawczej i rocznika o tej nazwie („Etnolingwistyka” 1988–2015) wypowiada się redaktor naczelny pisma. Uważa, że z dwóch zasad, które u podstaw etnolingwistyki słowiańskiej stawał Nikita Tołstoj – wymiar ogólnosłowiański i jedność języka i kultury – aktualność zachowała głównie ta druga zasada, tj. traktowanie języka jako źródła wiedzy o człowieku i społeczności i podstawy budowania własnej tożsamości (indywidualnej, narodowej, regionalnej, zawodowej). Program lingwistyki kulturowej był realizowany przez redakcję rocznika i autorów piszących na jego łamach w latach 1988–2015 z nastawieniem na różne gatunki folkloru, na problemy językowego obrazu świata, w ostatnich numerach pisma – na studia szczegółowe dotyczące semantyki wybranych konceptów kulturowych (RODZINA, DEMOKRACJA, RÓWNOŚĆ, OTVETSTVENNOST’ itp.). Tak uprawiane badania etnolingwistyczne – szukające „kultury w języku”, w semantycznej warstwie form językowych – zbliżają etnolingwistykę (zwłaszcza w jej wariancie kognitywnym) do zachodniej lingwistyki kulturowej. Etnolingwistyka słowiańska traktowana jako lingwistyka kulturowa, obierając za wyróżniony przedmiot swoich zainteresowań semantykę nazw wartości, ma szansę wejść w partnerski dialog z zachodnią lingwistyką antropologiczną i wnieść do wspólnych badań nad wartościami swój oryginalny wkład. Propozycją ram dla takiego dialogu jest międzynarodowe konwersatorium etnolingwistyczne EUROJOS.

SŁOWA KLUCZOWE: lingwistyka kulturowa, kultura w języku, „Etnolingwistyka”, EUROJOS, *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, koncepty kulturowe

¹ Rozszerzona wersja referatu przedstawionego na konferencji „Slawische Ethnolinguistik: Methoden, Ergebnisse, Perspektive”, zorganizowanej przez Instytut Sławistyki Uniwersytetu w Wiedniu 17–19 XII 2015.

1. Nowe wyzwania dla dyscypliny i pisma

O stanie etnolingwistyki w krajach słowiańskich miałem okazję pisać przed 12 laty w artykule pt. *Etnolingwistyka słowiańska – próba bilansu* (Bartmiński 2004), podjąłem wtedy próbę podsumowania jej dokonań, omówiłem problemy ogólne (dotyczące przedmiotu i metod etnolingwistyki) i po krótkiej syntezie badań nad językiem folkloru oraz problemami etnopoetyki i etnosemantyki, podkreślałem doniosłość porównawczych badań interkulturowych, zwłaszcza tych, które skupiają się na nazwach wartości. Od tego czasu przybyło wiele nowych opracowań, materiałowych i analitycznych (nie sposób ich tu wymieniać), a także nowych pomysłów teoretycznych i metodologicznych. Poszerzyła się społeczna przestrzeń naszych działań, otworzyły nowe perspektywy badań międzykulturowych i współpracy na linii Wschód – Zachód Europy.

Dziś warto znowu zadać sobie pytanie o właściwy przedmiot badań etnolingwistycznych (kultura ludowa, narodowa, transnarodowa?), o nowe metody (sposoby definiowania wartości), źródła i typy danych (ankiety, korpusy tekstów, testy asocjacyjne?), zapytać, jakie są najpilniejsze zadania etnolingwistyki i perspektywy jej dalszego rozwoju? Jakie szanse w niezmiernie rozległej przestrzeni badawczej współczesnego językoznawstwa, w nowej europejskiej przestrzeni komunikacyjnej może zająć młoda subdyscyplina, jaką jest etnolingwistyka, i jakie szanse rozwojowe ma rocznik „Etnolingwistyka”, który tej dyscyplinie służy od ćwierćwiecza, stając się w coraz większym stopniu pismem międzynarodowym? Jako założyciel i (wciąż jeszcze) redaktor naczelny rocznika stawiam sobie też pytanie o to, jakie tematy powinny być podejmowane na jego łamach? Jakie metody preferowane? W tym szkicu spróbuję połączyć obie perspektywy – spojrzenie na dyscyplinę naukową i spojrzenie na pismo, które dokonania etnolingwistów powinno dokumentować i rozwój subdyscypliny wspierać.

2. Od etnolingwistyki dialektologicznej do kognitywnej

Etnolingwistyka słowiańska wyrosła z badań etymologicznych i dialektologicznych. Zadania i teoretyczne podstawy etnolingwistyki na gruncie słowiańskim pierwszy dobitnie sformułował Nikita Tołstoj. Zostały one na długie lata przyjęte jako podstawa badań w Rosji, na Białorusi i Ukrainie, w Serbii, częściowo także w Polsce. Tołstoj dopuszczał dwa rozumienia etnolingwistyki, węższe (gałąź językoznawstwa) i szersze (kulturoznawcze), a w istocie jednak preferował drugie, uznał, że etnolingwistyka jest dyscypliną kompleksową, która bada płaszczyznę treści kulturowych przekazywa-

nych za pomocą różnych środków formalnych (słowo, rekwizyt, obrzęd, rysunek itp.), a kluczowym pojęciem integrującym całość danych językowych i kulturowych jest „kod kulturowy”. Etnolingwistyka Tołstojowska została ukierunkowana na badanie śladów przeszłości we współczesnej kulturze ludowej (tzw. *živaja starina*) wszystkich narodów słowiańskich, na rekonstrukcję duchowej praojczyzny Słowian, z zastosowaniem metody porównawczej i kartograficznej. Koronnym dokonaniem etnolingwistyki rosyjskiej – przy całym bogactwie jej dokonań starannie udokumentowanych bibliograficznie (zob. Agapkina [red.] 2013) – jest monumentalne dzieło *Slavjanskie drevnosti. Ètnolingvističeskij slovar'* (SD) pod red. Nikity Tołstoja. W niedawno opublikowanym artykule *Nikita Iljič Tolstoj i ego put' k ètnolingvistike* Swiełłana Tołstojowa, po śmierci męża – niekwestionowany lider moskiewskiej etnolingwistyki – przypomniała, że to w czasie ekspedycji poleskiej – rozpoczętej w latach 60. XX wieku – jej inicjator i kierownik doszedł do wniosku, że

nie jest możliwe ‘czysto lingwistyczne’ badanie leksyki dotyczącej kultury duchowej bez uwzględnienia wierzeń, obrzędów, reguł życia codziennego, mitologicznych wyobrażeń nosicieli języka. [...] Tak rodził się nowy kierunek w naszej humanistyce – słowiańska etnolingwistyka, która postawiła sobie za cel badanie języka i kultury w ich organicznym związku, rekonstrukcję opartą na bazie wszystkich dostępnych danych – języku, obrzędach, wierzeniach, folklorze, odnoszonych do archaicznych wyobrażeń o świecie i człowieku, tego, co teraz często nazywa się obrazem świata Słowian (Tołstaja 2013: 17).

Ten program został po latach systematycznie wyłożony przez Swiełłanę Tołstojową w artykule *Postulaty moskovskoj ètnolingvistiki* (Tołstaja 2006).

Do podobnych ustaleń doszedł zespół dialektologów i folklorystów rozpoczynający w roku 1976 w Lublinie prace nad słownikiem języka polskiego folkloru. Zeszyt próbny wydano w roku 1980 pt. *Słownik ludowych stereotypów językowych* (SLSJ), pismo „Etnolingwistyka” założono na potrzeby tegoż słownika w roku 1988, a pierwsze zeszyty słownika zaczęto publikować od roku 1996 pod nieco zmodyfikowanym tytułem *Słownik stereotypów i symboli ludowych* (SSiSL).

Prace nad słownikami etnolingwistycznymi rosyjskim i polskim zaowocowały powstaniem wielu studiów szczegółowych o charakterze zarówno materiałowo-analitycznym, jak teoretycznym. O ich liczbie i tematycznym zróżnicowaniu informują wydane bibliografie².

² Zob. Agapkina (red.) 2013; Maksymiuk-Pacek, Niebrzegowska-Bartmińska (red.) 2009; Tomczak 2010; Boguta 2010.

3. Fikcja wspólnoty ogólnosłowiańskiej?

U podstaw słowiańskiej etnolingwistyki Nikita Tołstoj postawił dwie fundamentalne jego zdaniem zasady: wymiar ogólnosłowiański (*obščeslawjanskoe izmerenie*) oraz jedność języka i kultury (*edinstvo jazyka i kul'tury*).

Pierwsza z tych zasad – wymiar ogólnosłowiański – znalazła wyraz w rozwijanych od lat 60. XX wieku wielkich projektach ogólnosłowiańskich, jakimi były z rozmachem zakrojone dzieła zbiorowe: OLA (*Obščeslawjanskij lingwističeskij atlas* (od roku 1958)³ i słowniki prasłowiańskie – moskiewski, krakowski i nieco późniejszy praski⁴. Oba wielkie projekty miały dokumentować „kulturową i językową jedność świata słowiańskiego”. Oba utknęły w połowie drogi, nie tylko z powodów natury politycznej, ale i ogólnokulturowej. Wspólnota słowiańska okazała się ideą nierealną i nieosiągalną, czy ściślej mówiąc – kategorią względną, ograniczoną do historycznej płaszczyzny językowo-kulturowej, w dużej części wpisaną w starszy kontekst indoeuropejski⁵, a także – w różnie ukierunkowane nowsze konteksty w ramach kolejnych formacji kulturowych: antycznej (greckiej i rzymskiej), judeochrześcijańskiej, bizantyjskiej, zachodnioeuropejskiej⁶. Najsilniej na osłabieniu więzi międzysłowiańskich zaważyły rodzime ideologie narodowe, będące źródłem konfliktów trudnych do przezwyciężenia, dodatkowo czerpiących z chrześcijaństwa podzielonego na zachodnie i wschodnie. Podział na *Slavia Latina* i *Slavia Orthodoxa* daje o sobie znać nawet na gruncie folklorystyki i etnolingwistyki, choć właśnie obie te dyscypliny mają podstawy, by rangę tego podziału zakwestionować i pielęgnować pamięć o wspólnych indoeuropejskich i chrześcijańskich korzeniach kultur słowiańskich.

Pozostał natomiast w pełni aktualny drugi postulat Nikity Tołstoja – badanie ścisłych relacji między językiem i kulturą. Tołstoj sformułował najbardziej radykalną teorię „izomorfizmu języka i kultury”, badań lingwistycznych i badań nad kulturą, teorię opartą na założeniach semiotyki moskiewsko-tartuskiej⁷.

W *Słowie wstępnym* powstałego w Lublinie w roku 1988 pisma „Etnolingwistyka” znalazła się deklaracja programowa, wywodząca rodzącą się

³ Prace nad *Ogólnosłowiańskim atlasem językowym* (OLA) rozpoczęły się w związku z postanowieniem IV Międzynarodowego Kongresu Sławistów (Moskwa, wrzesień 1958 r.), po którym powołano specjalną Komisję OLA z udziałem wybitnych sławistów z różnych krajów.

⁴ Sławski (red.) 1974–2001; Trubačev (red.) 1974–; Havlová (red.) 1989–.

⁵ Przypomniany m.in. w gruntownych opracowaniach Benveniste'a 1969 oraz Gamkrelidzego i Iwanowa 1984.

⁶ Więcej o tym m.in. Bartmiński 2015.

⁷ Zob. zwłaszcza Tołstoj 1990.

(w Polsce) nową subdyscyplinę lingwistyczną z tradycji Wilhelma von Humboldta, z amerykańskich prac Franza Boasa, Edwarda Sapira i Benjaminina Worfa, z rosyjskich prac Wiaczesława Iwanowa i Władimira Toporowa, Swietłany i Nikity Tołstojów, także z opracowań autorów polskich: Jana Karłowicza, Kazimierza Moszyńskiego, Bernarda Sychty, Wandy Budziszewskiej, Hanny Taborskiej i piszących swe prace w większości po angielsku Bronisława Malinowskiego i Anny Wierzbickiej.

Oto fragment deklaracji programowej sprzed 30 bez mała lat:

Etnolingwistyka jest tym kierunkiem współczesnego językoznawstwa, który za przedmiot swoich badań obiera język w jego złożonej relacji do kultury. A więc system językowy jako zinstytucjonalizowany wytwór społeczny w całym bogactwie jego odmian, stylów, wariantów, a także w całej różnorodności jego użyciu, w relacji do systemu kultury jako swoistego porządku ludzkich działań z wpisanymi w te działania wzorami i wartościami, a także do kultury jako wytworu tych działań.

Język i kulturę łączy tak głębokie pokrewieństwo, że można je badać podobnymi metodami i opisywać w podobnych kategoriach. Są to kategorie takie, jak: system, opozycja i kontrast, paradygmatyka i syntagmatyka, tekst, model i wariant, wzorce komunikacyjne itp.

Język i kultura są fenomenami *par excellence* ludzkimi. Są uniwersalne, semiotyczne, systemowe. Mają swój słownik, swoją gramatykę. Służą międzyludzkiej komunikacji. Równocześnie nie wyczerpują swojej istoty w prostej symbolizacji świata zewnętrznego, także ten świat modelują, współtworzą, projektują na miarę potrzeb człowieka. Przekształcają przedmioty przynależne do świata rzeczy w przedmioty kultury przynależne do świata człowieka, w przedmioty mentalne o bogatych konotacjach.

Wzajemne relacje języka i kultury są bardzo trudne do metodycznego badania. Etnolingwistyka chce je analizować na podstawie danych samego języka. Centralnym pojęciem wyznaczającym jej główny przedmiot zainteresowań będzie pojęcie językowego obrazu świata, rozumianego jako obraz 'naiwny', leżący u podstaw języka, utrwalony w strukturze gramatycznej i znaczeniach słów, także w strukturze i znaczeniach tekstów (Bartmiński 1988: 5).

Dwadzieścia kilka lat później Wojciech Chlebda w artykule *W poszukiwaniu językowo-kulturowego obrazu świata Słowian* (2010) napisał:

Okres rodzenia się polskiej etnolingwistyki przypadł na zmiany paradygnatów w lingwistyce i, szerzej, w humanistyce światowej. Stary dobry strukturalizm miał się w najlepsze, gdy o swoje począł się dopominać „czynnik ludzki”: idiolekt, portrety językowe mówiących, nadawcy i odbiorcy, ich obserwatorzy, intencje komunikacyjne i skutki aktów mownych, tworzenie i odbieranie tekstów, oddziaływanie poprzez tekst na człowieka i całe grupy ludzkie, człowiek w przestrzeniach dyskursu, historii, kultury; nie tyle odwrót, ile zwrot od językoznawstwa taksonomicznego w stronę lingwistyki antropologiczno-kulturowej, ku komunikatywizmowi, pragmatyngwistyce, teorii dyskursu, narratywistyce, kognitologii dokonywał się w polskiej humanistyce właśnie w tym czasie, gdy rodziło się zjawisko nazwane później „lubelską szkołą etnolingwistyki”. [...] Etnolingwistyka stała się tygłem doświadczalnym, w którym próbowano jakości nowych w warunkach polskich pierwiastków materiałowych (Chlebda 2010: 8–9).

Aktualnie mówi się o kilku słowiańskich szkołach etnolingwistycznych: etymologicznej Władimira Toporowa, dialektologicznej Nikity Tołstoja, semantycznej Jurija Apresjana, od niedawna także o onomastycznej szkole uralskiej Aleksandra Matwiejewa i Jeleny Bieriezowicz. Badania etnolingwistyczne w Lublinie są określane mianem etnolingwistyki kognitywnej.

4. Wspólne założenia teoretyczne etnolingwistyki słowiańskiej

Wspólne założenia teoretyczne etnolingwistyki słowiańskiej można ująć w kilku punktach:

1) jedność języka i kultury; język i kulturę łączy tak głębokie pokrewieństwo, że powinny być badane z powiązaniem;

2) dowartościowanie funkcji poznawczej (nie tylko komunikatywnej) języka, uznanie, że język niesie skodyfikowane interpretacje rzeczywistości, jest klasyfikatorem doświadczeń i interpretantem świata; skupienie uwagi na leksyce w jej aspekcie semantycznym;

3) traktowanie języka jako swoistego archiwum kultury, przechowującego pamięć o przeszłości (ros. *živaja starina*); eksponowanie znaczeń symbolicznych i mitologicznej warstwy kultury;

4) nastawienie na rekonstrukcję językowo-kulturowego obrazu świata i człowieka na szerokiej bazie danych językowych (system językowy, leksyka, teksty, uzus) z uwzględnieniem wierzeń i zachowań (jako danych „przyjęzycznych”); w związku z tym traktowanie etnolingwistyki jako dyscypliny naukowej syntetyzującej dane dialektologiczne, folklorystyczne i etnograficzne;

5) połączenie analizy danych archiwalnych z intensywną pracą terenową, zapisywaniem danych w formie wywiadów bezpośrednio od żyjących ludzi, z udziałem studentów w tych badaniach;

6) łączenie prac zbierackich, analitycznych i interpretacyjnych z edytorstwem tekstów i materiałów źródłowych;

7) uznanie, że ostatecznym celem badań etnolingwistycznych jest dotarcie do sposobu konceptualizacji świata przez człowieka mówiącego, do jego mentalności⁸.

⁸ Adam Głaz, komentując ostatni punkt (w korespondencji prywatnej), wyraził opinię, że tak traktowana etnolingwistyka staje się *de facto* subdyscypliną antropologii: „Idziemy jakby w dwu kierunkach: z jednej strony akcent na język i kulturę w języku (czyli językoznawstwo), z drugiej na człowieka (czyli antropologia). Podobnego dylematu doświadczają na Zachodzie, gdzie częściej się mówi o *linguistic anthropology* niż *anthropological linguistics*”. Na Wschodzie jako synonimu *etnolingwistyki* używa się często terminu *lingwokulturologia*.

5. Rocznik „Etnolingwistyka” – lokalny i międzynarodowy

Tak zarysowany program etnolingwistyki zyskał akceptację w międzynarodowym środowisku językoznawców, którzy w latach 1988–2015 publikowali swoje prace na łamach lubelskiej „Etnolingwistyki” (Tomczak 2010). Zakres tematów i problemów podejmowanych przez autorów na łamach pisma zmieniał się w przeciągu 27 lat, jednak zgodnie z deklaracją w pierwszym tomie rocznika centralnym pojęciem wyznaczającym główny przedmiot zainteresowań pozostawał niezmiennie językowy obraz świata, określany też jako obraz językowo-kulturowy ze względu na regularne sięganie autorów po wierzenia i rytualne zachowania.

Z punktu widzenia preferencji tematycznych możemy w historii pisma wyodrębnić przynajmniej trzy etapy.

Artykuły drukowane w pierwszych siedmiu rocznikach miały wspierać rozpoczęty *Słownik stereotypów i symboli ludowych* (SSiSL). Publikowano na potrzeby bazy materiałowej *Słownika* teksty obejmujące różne gatunki folkloru, takie jak bajki, zamówienia magiczne, sennik, pieśni weselne, pogrzebowe, pieśni *włóczębne* (*konopielki*), *sobótkowe*; relacje potoczne o kosmosie, a także przekazy o zachowaniach magicznych, o obrzędach pogrzebowych, o postaciach i rekwizytach weselnych. Publikowano też próbne hasła do tego słownika: *zmora*, *strzygoń*, *marmur*, *korowaj*, *droga*, *miedza*, *morze*, *popiół*, *dunaj*, *słońce*, *nów*. W drugiej serii, poczynając od tomu 8., wydanego już w nowej szacie graficznej (utrzymanej do dziś) – kiedy rozszerzono zainteresowania na język ogólnopolski i międzyjęzykowe studia porównawcze i powołano międzynarodową radę naukową – zaczęto na szerszą skalę publikować studia dotyczące teoretycznej i metodologicznej strony badań językowego obrazu świata, a także studia szczegółowe, poświęcone kolejno obrazom *ludu*, *gniewu*, *ołowiu*, *tęczy*, *dębu*, *osiki*, *kota*, *bociana*, *duszy*, *regionu*, *wojny*, *płaczu*, *kobiety*.

Trzecia seria zaczęła się od tomu 16., wydanego w roku 2004, kiedy rocznik stał się organem dwóch komisji etnolingwistycznych: międzynarodowej (przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów) i krajowej (przy Komitecie Językoznawstwa PAN) i podjął zadania wpisane do programów działania tych komisji⁹.

⁹ Do zadań powołanej 16 sierpnia 2003 roku w Lublanie Komisji Etnolingwistycznej MKS zaliczono „podstawowe problemy słowiańskiej etnolingwistyki historycznej i współczesnej, w tym zwłaszcza związane z pracami nad słownikami etnolingwistycznymi, zarówno ogólnosłowiańskimi [...] jak narodowymi” oraz „badania porównawcze nad językowym obrazem świata Słowian i ich sąsiadów, z uwzględnieniem aspektu aksjologicznego

W tomie 17. ukazały się studia o stereotypie Polaka w oczach Rosjan, Białorusinów, Litwinów, Niemców, Francuzów, Amerykanów. Tematyka kolejnych tomów została zdominowana przez studia nad konceptami aksjologicznymi, co pozostawało w związku z rosnącą aktywnością konwersatorium EUROJOS. W tomie 21. znalazły się koncepty aksjologiczne *równość, demokracja, naród, patriotyzm i nacjonalizm, rodzina*, ros. *otvetstvennost'* i *kariera*; w tomach 22–27 – *dom, praca i wolność, uczucia, radość, pamięć i bieda*; ros. *svoboda, čestnost'* i *samolubie, žizń kak cennost'*; polskie, ukraińskie i rosyjskie widzenie *Europy*; pol. *honor* i ros. *čest'*, czes. *Vánoce* 'Boże Narodzenie', chorwacka *hiža* 'dom', ang. *home i homeland*.

Mamy za sobą numery tematyczne: o śmierci i umieraniu (t. 9/10), o opozycji swój/obcy/inny (t. 19–20), dyskutowaliśmy też o europejskim kanonie wartości (t. 23), o miejscu etymologii w badaniach językowego obrazu świata (t. 24). Całą serię artykułów poświęcono stereotypom narodowości (*Polaka, Rosjanina i Żyda*) i studiom nad semantyką barw. Artykuły o zadaniach i przedmiocie etnolingwistyki ukazały się w roku 2006, w tomie 18¹⁰.

Niektóre numery były dedykowane zasłużonym postaciom naszej dyscypliny: Annie Wierzbickiej, Nikicie Tołstojowi, Władimirowi Toporowowi, Jadwidze Puzyninie, Swietłanie Tołstojowej, Renacie Grzegorzczkowej, Hannie Popowskiej-Taborskiej¹¹.

W opracowaniach dotyczących JOS oscylowaliśmy między językiem ludowym (który stale stanowi dla nas prototypowy obiekt badań etnolingwistycznych) a językiem ponadlokalnym, ogólnonarodowym, uwzględnialiśmy jednak także języki małych wspólnot lokalnych, regionalnych, środowiskowych. W coraz szerszym zakresie podejmujemy studia porównawcze, międzyjęzykowe.

W miarę rozwijania badań porównawczych zwiększało się grono autorów z różnych krajów spoza Polski. W ostatnich 10 rocznikach „Etnolingwisty-

(semantyka nazw wartości, słownictwo aksjologiczne w ujęciu leksykograficznym), stereotypów językowych (zwłaszcza narodowych, auto- i heterostereotypów, konceptualizacji czasu i przestrzeni w języku i w tekstach” („Etnolingwistyka” 15, 2003: 280).

¹⁰ Były to następujące teksty prezentujące badania etnolingwistyczne w poszczególnych krajach: Swietłany Tołstojowej 2006 o etnolingwistyce moskiewskiej, Lubow Feoktistowej 2006 o etnolingwistyce w uniwersytecie uralskim, Nikołaja Antropowa i Tatiany Wołodziny 2006 oraz Dejana Ajdaczicia 2006 o etnolingwistyce na Białorusi i w Serbii, Bartmińskiego 2006 o etnolingwistyce lubelskiej. Znaczący pakiet poświęcono relacji etnolingwistyki do innych dyscyplin naukowych: dialektologii – Halina Pelcowa, folklorystyki – Krzysztof Wrocławski, etnografii – Anna Tyrpa, antropologii kultury – Roch Sulima, dydaktyki – Tadeusz Zgółka. Szczególnie interesujące było porównanie etnolingwistyki słowiańskiej z anglo-amerykańską lingwistyką antropologiczną w artykule Pietera Plasa 2006.

¹¹ Tom 27. redakcja poświęciła J. Bartmińskiemu z okazji 75-lecia urodzin.

ki” prawie połowę autorów stanowili naukowcy zagraniczni¹². Najliczniejszą grupę stanowili **Rosjanie**: Albert Bajburin, Olga Bielowa, Lena Bierzowicz, Aleksandr Chrolenko, Warwara Dobrowolskaja, Marina Eremina, Ljubow Fieoktistowa, Olga Frołowa (kilkakrotnie), Natalia Komlewa, Jurij Kostylew, Andriej Moroz, Irina Siedakowa, Jewgienij Stefanskij, Swietłana Tolstojowa (kilkakrotnie), Władysława Żdanowa (kilkakrotnie).

Swoje artykuły na łamach pisma drukowali w latach 2006–2015 autorzy z **Białorusi**: Nikołaj Antropow (kilkakrotnie), Marija Koniuszkiewicz, Ała Kożynowa, Alena Rudenka, Nina Mieczkowskaja, Wiaczesław Szczerbin, Tatiana Wołodzina, i z **Ukrainy**: Natalia Chobzej, Galina Jaworska, Aleksy Judin (kilkakrotnie), Swietłana Martinek, Lidia Nepop-Ajdaczić, Margaryta Żujkowa; z **Czech**: Irena Vaňková; z **Bułgarii**: Katia Michajłowa, Petar Sotirov; z **Serbii**: Dejan Ajdaczić (kilkakrotnie), Lubinko Redenković, Marija Vuczковиć; z **Chorwacji**: Amir Kapetanović; ze **Słowenii**: Marija Stanonik; także z **Litwy**: Aloyzas Gudavičius; z **Łotwy**: Elena Korolewa; z **Francji**: Galina Kabakowa, James Underhill; z **Niemiec**: Jörg Oberthür, Magdalena Telus, Jörg Zinken, z **Belgii**: Pieter Plas; z **Japonii**: Koji Morita; z **Australii**: Anna Wierzbicka (kilkakrotnie).

Drukowano też w „Etnolingwistyce” w ostanich 10 latach polskie przekłady prac obcojęzycznych, rosyjskich: Jurija Apresjana, Aleksandra Góry, Władimira Toporowa, i anglojęzycznych: Teuna van Dijka, George’a Lakoffa, RONALDA Langackera, Gary’ego Palmera, Berta Peetersa, Eleonor Rosch. W latach wcześniejszych publikowano przekłady m.in. Nikity Tołstojaja, Michaela Fleischera, Anny Wierzbickiej.

Językami publikacji na łamach „Etnolingwistyki” są polski i rosyjski, a w ostatnich numerach także angielski. Od tomu 28. poczynając, „Etnolingwistyka” będzie mieć równoległą do polskiej elektroniczną wersję anglojęzyczną. Jednak język rosyjski pozostaje językiem wyróżnionym – z dwóch względów. Po pierwsze – większość czytelników zagranicznych „Etnolingwistyki” preferuje ten właśnie język (poza Białorusinami i Ukraińcami także Czesi, Bułgarzy i Serbowie). Po drugie, dlatego że „Etnolingwistyka” stała się – jako pismo i jako dyscyplina naukowa – swoistym pomostem między uczonymi z Polski i Rosji, jest wciąż terenem wyjątkowo intensywnej współpracy, niezależnej od zmiennych polsko-rosyjskich relacji politycznych¹³.

¹² Dokładniej: na 167 artykułów było 78 autorów zagranicznych (w tym 45 piszących po rosyjsku i 8 po angielsku, reszta – po polsku), z polskich autorów 34 osoby ze środowiska lubelskiego, a 55 ze środowisk pozalubelskich.

¹³ Mówili o tym w roku 2009 na spotkaniu w Lublinie J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska i Feliks Czyżewski, a ze strony rosyjskiej Swietłana Tolstojowa i Jelena

6. Dwa słowniki etnolingwistyczne – moskiewski i lubelski

Prace zespołów etnolingwistycznych moskiewskiego i lubelskiego zaowocowały powstaniem koncepcji dwóch słowników etnolingwistycznych: wspomnianego 5-tomowego słownika *Slavjanskie drevnosti* pod ogólną redakcją Nikity Tołstoja (doprowadzonego w roku 2012 do końca przez Swietłanę Tołstojową, zob. SD) i lubelskiego *Słownika stereotypów i symboli ludowych* wydawanego od roku 1996 pod redakcją Jerzego Bartmińskiego i Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, zob. SSiSL. Zdaniem Swietłany Tołstojowej:

wraz z ukazaniem się tomu lubelskiego (1996) i pierwszego tomu moskiewskiego słownika *Slavjanskie drevnosti* (pod red. N. I. Tołstoja, Moskwa 1995) leksykografia etnolingwistyczna staje się samodzielnym kierunkiem sławistyki, reprezentującym integralne podejście do języka i kultury (Tołstaja 1997: 53).

Oba dzieła łączą wspólne założenia dotyczące zadań etnolingwistyki („integralne podejście do kultury ludowej”, poszukiwanie w kulturze sensów symbolicznych), łączenie danych językowych (ludowe słownictwo), danych z folkloru (ludowe teksty słowne) i etnograficznych zapisów wierzeń i praktyk. Są „pomyślane jako syntezy ludowej wiedzy o człowieku” (Niebrzegowska-Bartmińska 2010: 21). Ale są też między nimi pewne różnice. Moskiewskie *Slavjanskie drevnosti* obejmują tradycje ludowe wszystkich Słowian, dzięki czemu mają szerszy oddech i osiągają w interpretacji faktów wysoki poziom wiarygodności. Lubelski *Słownik stereotypów i symboli ludowych* jest oparty na materiałach jednego tylko języka polskiego, ale dzięki temu może uwzględnić bogatszy materiał dokumentacyjny, objąć różne gatunki folkloru i analizy semantyczne przeprowadzać z większą szczegółowością w oryginalnej formie tzw. definicji kognitywnej.

7. Etnolingwistyka słowiańska a zachodnia (anglojęzyczna)

W pierwszej dekadzie XXI wieku etnolingwistyka słowiańska (zwłaszcza polska, po akcesji Polski do Unii Europejskiej w roku 2004) znalazła się w nowej przestrzeni komunikacyjnej, w bezpośrednim styku z etnolingwistyką zachodnią, głównie anglojęzyczną. Sytuacja ta stworzyła możliwość wzajemnego zbliżenia. Pierwszy sygnał zainteresowania badaniami słowiańskimi wyszedł od Jörga Zinkena, młodego Niemca, który po stażu naukowym w Lublinie opublikował w roku 2004 artykuł o „szkole lubelskiej” (Zinken 2004), a niedługo potem belgijski sławista Pieter Plas (2006) dokonał

Bieriezowicz, zob. sprawozdanie w „Etnolingwistyce” 22, 2010: 256–270. Zob. też artykuły Swietłany Tołstojowej (1993) i J. Bartmińskiego (2011).

porównania etnolingwistyki słowiańskiej (ściślej: moskiewskiej i lubelskiej) z etnolingwistyką anglo-amerykańską (także antropologią lingwistyczną). Stwierdził, że istnieje zgodność co do podejścia antropologicznego i akcentowania nierozzerwalnego związku między językiem, kulturą i tożsamością kulturową, także co do korzystania z przekazów folkloru, natomiast odmienności etnolingwistyki słowiańskiej dostrzegł w preferowaniu semantyki leksykalnej i odnoszeniu znaczeń słów raczej do kultury, ideologii i systemu wartości, niż do dynamicznego kontekstu pragmatycznego, funkcjonalnego, jak to ma miejsce w kręgu anglo-amerykańskim (Plas 2006).

W kolejności Jörg Zinken zaproponował wydanie po angielsku wyboru prac lubelskiego etnolingwisty. Tom opatrzonego wstępem redaktora¹⁴ ukazał się w Londynie (Bartmiński 2009), wzbudził spore zainteresowanie¹⁵ i pozytywny oddźwięk¹⁶.

W roku 2011 lubelscy angliści – Adam Głaz i Przemysław Łozowski – zorganizowali w Lublinie specjalną konferencję „Językowy obraz świata czy językowe obrazy świata?”. Materiały z tej konferencji – wzbogacone o zamówione dodatkowo artykuły prezentujące badania lubelskie¹⁷ i komentujące je¹⁸ – zostały opublikowane w Londynie w wydawnictwie Versita¹⁹. Tom przyniósł porównanie prac etnolingwistów lubelskich z pracami anglojęzycznymi, zwłaszcza z pracami Anny Wierzbickiej i Ronalda Langackera.

Elżbieta Tabakowska w podsumowaniu swego artykułu *A linguistic picture, image, or view of „Polish Cognitive Studies”* napisała:

What it does, it does extremely well. It has many merits. First, it builds welcome Bridges between the „West” and the „East” – not only in the literal, geographical sense

¹⁴ Zinken 2009/2015.

¹⁵ Zob. Marta Nowosad-Bakalarczyk w „Biuletynie PTJ” XLVI, 2010: 253–261; Aleksander Kiklewicz, Michał Wilczewski w „Biuletynie BPTJ” XLVII, 2011: 165–178; Adam Głaz, *Prostowanie zwierciadła. Przyczynek do (jeszcze?) niezaistniałej dyskusji nt. kondycji lubelskiej etnolingwistyki* w „Biuletynie PTJ” XLIX, 2013: 139–151.

¹⁶ Por. m.in. Enrique Bernárdez w „Review of Cognitive Linguistics” 8: 2, 2010: 376–385, Liljana Šarić w „Studies in Language” 2012: 956–965, Marta Degani w LINGUIST List 23.3940; Valentina Kulpina i V. Tatarinov „Vestnik Moskovskogo Universiteta” 1, 2012: 82–88.

¹⁷ Teksty Jerzego Bartmińskiego, Agaty Bielak, Małgorzaty Brzozowskiej, Doroty Filar, Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, Marty Nowosad-Bakalarczyk, Anny Pajdzińskiej, Doroty Piekarczyk, Katarzyny Prorok i Adama Głaza, Anety Wysockiej.

¹⁸ Zob. teksty badaczy zagranicznych: Davida Danahera, Enrique Bernárdeza, Jamesa Underhilla, Ireny Vaňkovej, Anny Wierzbickiej; polskich – Wojciecha Chlebdy, w tym anglistów: Agnieszki Gicali, Adama Głaza, Przemysława Łozowskiego, Agnieszki Mierwińskiej-Hajnos, Elżbiety Tabakowskiej.

¹⁹ *Linguistic Worldview. Ethnolinguistics, Cognition, and Culture*. Ed. Adam Głaz, David Danaher, Przemysław Łozowski, London: Versita, 2013.

by developing networks embracing scholars working in Poland's eastern neighboring countries, but also by striving for closer integration of PCS [Polish Cognitive Studies] with „mainstream” brands of linguistic cognitivism. On the other hand, it promotes Slavic languages in non-Slavic academic circles, where the knowledge of and about them is still rather scarce.

Second, the postulate of bringing linguistic and literary studies closer together and bridging the gap dug by advocates of strict demarcation lines between disciplines that build up the field of humanistic studies is invaluable. Practical results of that work are easily seen, if only by reading papers published in the „red series”, are written both by linguists and by literary scholars.

Last but not least, by their focus on colloquial language and folklore, PCS draws linguists' attention to phenomena that tend to be ignored by other schools of contemporary linguistics, e.g. the investigation of „pragmatic residua” or folk etymologies (Tabakowska 2011: 334–335).

Ze strony zachodniej poważne zainteresowanie współpracą z etnolingwistyką słowiańską wykazał pracujący we Francji bohemista i tłumacz, James Underhill²⁰, który powołał w roku 2015 we Francji tzw. *Rouen Ethnolinguistics Project*²¹ i podjął organizację międzynarodowych spotkań etnolingwistów²².

We wspomnianym londyńskim tomie Underhill podkreślał siedem „wymiarów” etnolingwistyki lubelskiej szczególnie dla niego interesujących: pokazanie wpływu ideologii na język i praktyki „wykradania” przez polityków nośnych słów (takich jak *lud*); stosowanie wywiadów z żywymi ludźmi jako metody pozyskiwania danych; zainteresowanie dla tradycji lokalnych, wiejskich, dla prowincji oddalonej od wielkich metropolii; otwarcie na młodych, na studentów zarówno z kraju jak z zagranicy; łączenie synchronii z diachronią; wrażliwość na teksty artystyczne, na literaturę piękną; wprowadzenie pojęcia profilowania bazowych konceptów w zróżnicowanych dyskursach politycznych i społecznych, co daje możliwość nowego spojrzenia na znaczenie słowa (Underhill 2013: 340–342). Symetrycznie potraktowane wyzwania (*challenges*) dla etnolingwistyki lubelskiej to według Underhilla potrzeba dowartościowania w dokumentacji tekstów religijnych (zwłaszcza biblijnych); większej uwagi dla wewnętrznych różnic sematycznych (typu *freedom – liberty*); dopracowania relacji między prototypem i stereotypem; zasadności

²⁰ James Underhill jest autorem książek poświęconych językowemu obrazowi świata: *Humboldt, Worldview and language* (Edinburgh 2009), *Creating Worldviews* (Edinburgh 2011) i *Ethnolinguistics and Cultural Concepts. Truth, Love, Hate and War* (Cambridge 2012).

²¹ Zob. witryna w Internecie: <https://rep.univ-rouen.fr>.

²² Ostatnie odbyło się w Pradze 27–27 czerwca 2016 roku, zostało zorganizowane wspólnie przez Uniwersytet Karola i Uniwersytet w Rouen pod hasłem: Kulturní lingvistika pro dnešní Evropu / Cultural Linguistics for Today's Europe.

stawiania konotacji ponad denotacją (*kochać* – *uwielbiać* denotują uczucia podobne, ale różnią się semantycznie); uwzględniania danych korpusowych; ustalenia miejsca tekstów zapożyczanych z obcych kultur w rekonstrukcji JOS.

Wyrazem nowego otwarcia słowiańskiej etnolingwistyki na (umownie rozumiany) Zachód jest wprowadzenie na łamy tomu 27. „Etnolingwistyki” (2015) angielskojęzycznych tekstów Gary’ego B. Palmera, Berta Peetersa, Ireny Vaňkovej (znalazły się w nich nawiązania do prac lubelskich), także Przemysława Łozowskiego i Anny Włodarczyk-Stachurskiej oraz poprzeczenie tego bloku szkicem Adama Głaza *Etnolingwistyka daleka i bliska* („Etnolingwistyka” 27: 7–20).

Adam Głaz stawia pytanie, co interesującego może wyniknąć z intelektualnego spotkania etnolingwistów o różnych tradycjach badawczych i odpowiada:

Warto się zastanowić, co konkretnie z lubelskich rozwiązań metodologicznych byłoby atrakcyjne dla lingwisty z Zachodu. Moim zdaniem mogłoby to być: koncepcja SAT – zbalansowanych źródeł danych, lecz wzbogacona o badania korpusowe; propozycja uwzględniania w opisie lingwistycznym danych przyjęzycznych [...]; koncepcja profilowania; rola wartości jako fundamentu obrazu świata; koncepcja stereotypu, zwłaszcza w relacji do prototypu [...]. (Głaz 2015: 17).

Równocześnie dodaje:

Trzeba jednak także odwrócić perspektywę i zapytać, jak etnolingwistyka lubelska może skorzystać z konfrontacji z innymi koncepcjami. Widzę dwa takie obszary – pierwszym z nich jest wzbogacenie trójczłonowej zasady SAT o czwarty element, a mianowicie badania korpusowe, co postuluje Underhill (2013: 344) [...]. Drugim obszarem jest, również postulowane przez Underhilla (2013: 344), badanie wpływu tekstów tłumaczonych na kształtowanie się obrazu świata utrwalonego w języku docelowym przekładu (Głaz 2015: 17)²³.

Postulaty Jamesa Underhilla uwzględnienia danych korpusowych jest już właściwie spełniony, postulat uwzględnienia zapożyczeń w pewnym stopniu również²⁴.

Perspektywy dobrej współpracy otwierają się w ramach projektu EURO-JOS, w którym doświadczenia etnolingwistów słowiańskich i zachodnich

²³ Wypada od razu wyjaśnić, że korpusy są w programie lubelskim uwzględniane, ale traktowane jako zbiory tekstów, więc postulat brania ich pod uwagę w badaniach JOS zawiera się w postulacie uwzględnienia tekstów (T); zob. Bartmiński 2014: 284. Postulat badania wpływu tłumaczeń na obraz świata w języku biorącym jest zasadny, jest to jednak fragment problemu źródeł JOS i ich heterogennej natury.

²⁴ Por. szkic H. Popowskiej-Taborskiej (2010) o zapożyczonych do polszczyzny nazwach wartości *honor* i *praca*.

mogą wzbogacić repertuar stawianych pytań i dostarczyć narzędzi analitycznych. Konwersatorium EUROJOS może stać się przestrzenią spotkania i rzeczowej dyskusji, może też wspólnych przedsięwzięć badawczych (o czym dalej).

8. Problemy z nazwą dyscypliny

Porównanie etnolingwistyki słowiańskiej z zachodnią jest o tyle trudne, że zachodnia etnolingwistyka niejedno ma imię. Podobne albo i takie same problemy są podejmowane przez dyscypliny nazywane różnie.

Termin *etnolingwistyka* – ang. *ethnolinguistics* – wprowadził Bronisław Malinowski, twórca etnolingwistycznej koncepcji języka²⁵, ma on odpowiedniki w niem. *Ethnolinguistik*, franc. *ethnolinguistique*, ros. *ètnolingvistika*, także w czeskim, słowackim, serbskim, litewskim i innych. Dla autora *Ogrodów koralowych i ich magii* celem badań było uchwycenie światopoglądu człowieka poprzez obserwację jego sposobu bycia, badanie wierzeń i zachowań językowych.

W Stanach Zjednoczonych język w relacji do wierzeń i wzorów kultury jest badany pod znakiem *lingwistyki antropologicznej* i *antropologii lingwistycznej*, natomiast *etnolingwistyka* (*ethnolinguistics*) skupia zainteresowania na języku mniejszości etnicznych oraz na społeczno-pragmatycznych aspektach użycia języka (Crystal 1987: 412). Problem relacji między językiem, kulturą, społeczeństwem, poznaniem jest też badany w ramach *meta-lingwistyki*, *makrolingwistyki*, *semantyki ogólnej*, *antropologii poznawczej*.

W Europie badania etnolingwistyczne są nastawione na semantykę leksykalną. We Francji takie badania są prowadzone w ramach nurtu określonego jako *ethnosémiotique*, której składową jest *ethnolinguistique*²⁶.

W Niemczech badania nad językowym obrazem świata mają okazałą literaturę²⁷, są prowadzone w ramach tzw. gramatyki treści (Helbig 1982: 130–176), ale sam termin *etnolingwistyka* nie cieszy się obecnie wzięciem, do tego stopnia, że Gunter Senft²⁸, autor artykułu *Etnolingwistyka* w niemieckim podręczniku etnologii, omawia problematykę etnolingwistyczną (wpływ

²⁵ Tak twierdzi Gunter Senft (1998) i Adam Głaz (2015: 8); zob. też Kijewska-Trembecka 1984.

²⁶ Według leksykonu Greimasa i Courtésa 1979: 134–135.

²⁷ Omówił ją Anusiewicz (1990), a wcześniej Mańczyk (1982).

²⁸ Gunter Senft, profesor językoznawstwa ogólnego w Uniwersytecie w Kolonii, specjalista od języków egzotycznych, zwłaszcza języka Kilivila na jednej z wysp Trobriandzkich, jest kontynuatorem badań Bronisława Malinowskiego, za jego przykładem stosował metodę „obserwacji uczestniczącej” (25 miesięcy spędził z żoną na wyspie, której język badał).

języka na myślenie i zachowania) za przykładem autorów amerykańskich i utożsamia przedmiot etnolingwistyki z przedmiotem *lingwistyki antropologicznej* i *antropologii lingwistycznej*²⁹.

W krajach słowiańskich etnolingwistyka – jakkolwiek zaczynała od nawiązań do niemieckiej antropologii językowej Johannesa Herdera (1744–1803) i Wilhema von Humboldta (1767–1835), wyszła jednak daleko poza te inspiracje, odwołuje się do amerykańskich badaczy – Franza Boasa, Edwarda Sapira i Benjamina Whorfa, twórców hipotezy „relatywizmu językowego”. W ostatnich dwóch dekadach XX wieku na gruncie słowiańskim etnolingwistyka przeżywa swoje „powtórne narodziny” (jak się wyraził Nikita Tołstoj) i wchodzi w nowe powiązania z socjolingwistyką i ekolingwistyką³⁰ oraz zwłaszcza z kognitywistyką, nie utożsamiając się z żadną z nich.

9. Dwie perspektywy relacji język–kultura

O jedności etnolingwistyki decyduje – jak powiedzieliśmy – skupienie uwagi na relacji język–kultura. Relacja ta jest określana jako „wzajemne uzależnienie”, jednak można ją rozpatrywać w dwojakiej perspektywie, pytać o miejsce i rolę „języka w kulturze” lub miejsce i rolę „kultury w języku”³¹. Jeśli pytamy o język w kulturze, badamy jego miejsce w życiu społecznym, jego status, prestiż, moc, kontakty z innymi językami, problem multilingualizmu, traktujemy język jako część kultury, a preferowanym obiektem obserwacji stają się małe grupy społeczne, mniejszości narodowe i ich język (por. Crystal 1998, Ziółkowski 1987, Zieniukowa 1998); jest to już w istocie program socjolingwistyki³² czy nowego nurtu lingwistycznego – ekolingwistyki³³.

Jeśli pytamy o kulturę w języku, przyjmujemy program etnolingwistyczny, zmierzamy do podmiotowej rekonstrukcji obrazu świata utraconego w języku, w formach gramatycznych, strukturze pól leksykalnych, w znaczeniach wyrazów. Czy rekonstrukcja oznacza oderwanie języka i towarzyszącej mu nierozzerwalnie sfery mentalnej od realnej rzeczywistości,

²⁹ Senft porównał Wiliama Foleya *Anthropological Linguistics* (1997) i Alessandro Durantiego *Linguistic Anthropology* (1997) i stwierdził, że w istocie są to synonimiczne nazwy tej samej dyscypliny, której celem jest „badanie języka jako zasobu kulturowego i mówienia jako praktyki kulturowej”.

³⁰ Bliskość etnolingwistyki z *ekolingwistyką* i *ekologią języka* podkreśla Adam Głaz (2015: 8), sam uważa jednak ekolingwistykę za odrębną subdyscyplinę.

³¹ Łozowski mówi też o relacji symetrycznej lub asymetrycznej (Łozowski 2014, 2015).

³² Jak przyjął Helbig 1986: 239.

³³ O zainicjowanej przez Einara Haugena ekolingwistyce zob. Wysoczański 2000.

jak sugerują niektórzy badacze (Łozowski 2014)? Czy konceptualizacja oddala JOS od przedmiotu, realnego denotatu? Nie idziemy tak daleko. Koncept DOMU jako ‘zamieszkiwania’ nie niweczy obrazu fizycznego ‘miejsca do zamieszkiwania’. Wprowadzając pojęcie człowieka jako podmiotu konceptualizującego i mówiącego (*homo cogitans, homo loquens*), mamy na myśli doświadczenie w sensie psychicznym, społecznym, zawsze nacechowane wartościująco, ale też najbardziej podstawowe doświadczenie somatyczne, zmysłowe, odnoszenie leksemu *dom* także do obiektu fizycznego, materialnego. Język funkcjonuje zawsze w określonych ramach sytuacyjnych, w powiązaniu ze sferą zachowań, jego weryfikatorem jest praktyka. „Interpretantem definitywnym” znaczenia słowa (w sensie jakim temu terminowi przypisał Charles Peirce) jest zachowanie mówiącego wobec słowa i wobec tego, z czym mówiący to słowo wiąże. A wiąże zarówno z wyobrażeniem przedmiotu (znaczeniem, konceptem, idea), jak i samym realnym przedmiotem.

10. Etnolingwistyka, czyli lingwistyka kulturowa

W swojej sztandarowej książce *Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki* Janusz Anusiewicz słusznie odróżnił *lingwistykę kulturową* (która „wychodzi od języka”) od *antropologii lingwistycznej* (która „wychodzi od kultury”), jednak – już bez równie dobrego uzasadnienia – odróżnił ją także od *etnolingwistyki, czyli lingwistyki antropologicznej*, a nawet poniekąd przeciwstawił³⁴. Błąd Anusiewicza dopiero po latach skorygowała Anna Dąbrowska, pisząc:

Odnoszę wrażenie, że przedmioty obu dziedzin [etnolingwistyki i lingwistyki kulturowej, JB] są do siebie bardzo zbliżone. Widać to wyraźnie, kiedy weźmie się do ręki pewne tomy *Etnolingwistyki* i *Języka a Kultury* i przyjrzy ich zawartości (Dąbrowska 2005: 100).

Dlatego jej zdaniem

można [...] zamiennie stosować funkcjonujące określenia, albo zdecydować się na przyjęcie jednego z nich (Dąbrowska 2005: 100).

³⁴ Argument autora, że etnolingwistyka „zajmuje się aktualnie badaniem związków głównie między językiem ludowym a kulturą ludową (folklorem), a nie między językiem literackim (ogólnym) a kulturą ogólną” (Anusiewicz 1995: 11) od początku był chybiony, nie potwierdzały go już nawet przywołane przez autora pierwsze tomy „Etnolingwistyki”. Podobnie nietrafne było twierdzenie, że pojęcia stereotypu i definicji kognitywnej mogą mieć zastosowanie tylko do „kultury specyficznej, jaką jest kultura ludowa” (Anusiewicz 1995: 105).

W środowisku lubelskim wybór padł na termin *etnolingwistyka*, między innymi ze względu na jego poręczność, bo można od niego łatwo utworzyć zarówno przymiotnik – *etnolingwistyczny*, jak nazwę człowieka, który zajmuje się etnolingwistyką – *etnolingwista*. Jak jednak bezdyskusyjny był dla członków zespołu priorytet relacji język–kultura, świadczy fakt, że jubileuszowy tom dedykowany redaktorowi „Etnolingwistyki” na 40-lecie jego pracy naukowej zatytułowano *W zwierciadle języka i kultury* (Adamowski, Niebrzegowska, red., 1999).

Zespół etnolingwistów lubelskich na bazie prac nad *Słownikiem stereotypów i symboli ludowych* i w toku dyskusji okołosłownikowych wypracował koncepcję etnolingwistyki kognitywnej z całym instrumentarium terminologiczno-pojęciowym, na które składają się: językowy obraz świata; stereotypy czyli potoczne wyobrażenia ludzi, przedmiotów i zdarzeń; definicja kognitywna, która ma zdawać sprawę ze sposobu językowej interpretacji świata przez nosicieli języka; punkt widzenia i perspektywa oglądu rzeczywistości oraz profilowanie bazowych wyobrażeń, wreszcie podmiot, który doświadcza, konceptualizuje i werbalizuje treści gromadzone w bazie poznawczej, a na gruncie komunikacji kulturowej kieruje się zawsze określonymi intencjami odpowiednio do wyznawanych wartości³⁵.

11. Wartości jako wyróżniony przedmiot badań etnolingwistyki

W tym zestawie zagadnień szczególnie znaczącą rolę pełnią wartości. Ich rola w kulturze jest kluczowa, stanowią też nieodłączny wymiar języka, jego obowiązkowy „parametr”³⁶. Zainteresowanie wartościami w języku („językiem wartości” – wedle formuły Jadwigi Puzyniny) wzrosło w Polsce i w Rosji od czasu, gdy analizy komunistycznej nowomowy uświadomiły wszystkim wpływ języka na postrzeganie rzeczywistości i na zachowania ludzi, istnienie swego rodzaju „przemocy językowej” (w sensie jakie temu określeniu nadał Pierre Bourdieu). Od pewnego czasu możemy nawet mówić o „zwrocie aksjologicznym” w językoznawstwie³⁷.

³⁵ Każdemu z tych pojęć poświęcono w swoim czasie osobną konferencję, która owocowała publikacją odpowiedniego tomu w ramach „czerwonej serii” Instytutu Filologii Polskiej UMCS.

³⁶ W najbardziej przekonujący sposób pokazał to Tomasz Krzeszowski (1994).

³⁷ W Rosji zwrot ten zaowocował pracami Niny Arutjunowej, Anny Zaliznjak, Iriny Lewontiny i Aleksieja Szmielewa, Iriny Siedakowej, Leny Bierzowicz, Swietłany Tołstojowej; w Polsce – pracami Zofii Zaron, Jadwigi Puzyniny, Elżbiety Laskowskiej, Renaty Grzegorzycowej, Tomasza Krzeszowskiego, Jerzego Bartmińskiego. Do tego nurtu należą

Już w roku 1985 przygotowano koncepcję polskiego słownika aksjologicznego (Bartmiński 1985), niedługo potem została ona rozszerzona na projekt aksjologicznego słownika słowiańskiego (Judin 2003), a w kolejności na badania międzykulturowe o zasięgu szerszym. W pierwszej dekadzie XXI wieku zainteresowania te zaowocowały powstaniem konwersatorium EUROJOS³⁸, którego uczestnicy podjęli zespołową pracę nad *Leksykonem aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów*.

12. Projekt EUROJOS i perspektywy lingwistyki kulturowej

Toczące się w międzynarodowym zespole prace nad *Leksykonem aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów* to aktualnie najważniejsze zadanie realizujące program etnolingwistyki jako lingwistyki kulturowej.

Leksykon jest próbą paralelnego opisanie świata wartości słowiańskich na tle porównawczym. Wartości stanowią rdzeń każdej kultury, a ich rozpoznanie i określenie stosunku do nich jest warunkiem definiowania własnej tożsamości zarówno przez indywidualne jednostki, jak całe zbiorowości. Do szczegółowej analizy wybrano na początek pięć haseł: DOM i EUROPE, bo mówimy o Europie jako „wspólnym domu”, w którym mieszkamy i w którym chcielibyśmy czuć się „u siebie”; PRACĘ, bo zwłaszcza w dobie szerzącego się bezrobocia stanowi ona przedmiot szczególnego zainteresowania; WOLNOŚĆ, bo jest sztandarową wartością naszej części świata; HONOR, bo sięga źródeł kultury europejskiej, antycznej Grecji, a bliska mu GODNOŚĆ jest wpisana do *Powszechnej deklaracji praw człowieka* uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1948 roku. *Leksykon* pokaże, w jakim stopniu pojęcia te są podobne, a w jakim specyficznie pojmowane w ramach poszczególnych kultur narodowych. Myślą przewodnią *Leksykonu* jest szukanie „jedności w różnorodności”.

Cechą wyróżniającą *Leksykonu* jest operowanie uzgodnionym systemem narzędzi pojęciowych i wynegocjowaną w toku wielu posiedzeń wspólną terminologią, oparcie opisów na porównywalnym zestawie źródeł oraz przyjęcie podobnych sposobów definiowania znaczeń. Wartości są opisywane jako „koncepty kulturowe”, czyli pojęcia aksjologicznie nacechowane i wyposażone w swoiste kulturowo konotacje. W grudniu 2015 opublikowano tom

też publikowane od lat 70. (po polsku, potem po angielsku i po rosyjsku) prace Anny Wierzbickiej m.in. na temat słów kluczy (Wierzbicka 1999, 2007).

³⁸ Zob. tekst J. Bartmińskiego i I. Bielińskiej-Gardziel w tym tomie.

poświęcony DOMOWI, cztery dalsze tomy zostaną poświęcone EUROPIE, HONOROWI, PRACY i WOLNOŚCI³⁹. Podjęto już decyzję o kontynuacji programu EUROJOS i prac nad *Słownikiem aksjologicznym* pod patronatem Komisji Etnolingwistycznej MKS i Instytutu Sławistyki PAN, z udziałem Instytutu Filologii Polskiej UMCS.

Literatura

- Adamowski Jan, Niebrzegowska Stanisława (red.), 1999, *W zwierciadle języka i kultury*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Agapkina Tatiana (red.), 2013, *Slavjanskaja ètnolingvistika. Bibliografija*, izd. 4-e, Moskwa.
- Ajdaczić Dejan, 2006, *Etnolingwistyka w Serbii*, „Etnolingwistyka” 18, s. 67–75.
- Antropov Nikolaj, Volodina Tat’jana, 2006, *Belorusskaja ètnolingwiska segodnja: realizacija idej*, „Etnolingwistyka” 18, s. 47–65.
- Anusiewicz Janusz, 1990, *Problematyka językowego obrazu świata w poglądach niektórych językoznawców i filozofów niemieckich XX wieku*, [w:] *Językowy obraz świata*, red. Jerzy Bartmiński: Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 277–307.
- Anusiewicz Janusz, 1995, *Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki*, Wrocław.
- Apresjan Jurij i in., 2006, *Jazykovaja kartina mira i sistemnaja leksikografija*, Moskwa.
- Bartmiński Jerzy, 1988, *Słowo wstępne*, „Etnolingwistyka” 1, s. 5–7.
- Bartmiński Jerzy, 2004, *Etnolingwistyka słowiańska – próba bilansu*, „Etnolingwistyka” 16, s. 9–27; wersja angielska pt. *Basic Assumptions of Slavic Ethnolinguistics*, [w:] *Die slavischen Sprachen. The Slavic Languages. Ein internationales Handbuch zu ihrer Struktur, ihrer Geschichte und ihrer Erforschung. An International Handbook of their Structure, their History and their Investigation*. Herausgegeben von / edited by Karl Gutschmidt(+), Sebastian Kempgen, Tilman Berger, Peter Kosta, Band 2 / Volume 2, De Gruyter Mouton 2014, s. 1165–1175.
- Bartmiński Jerzy, 2006a, *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, (V wyd. 2012).
- Bartmiński Jerzy, 2006b, *Niektóre problemy i pojęcia etnolingwistyki lubelskiej*, „Etnolingwistyka” 18, s. 77–90.
- Bartmiński Jerzy, 2008, *Etnolingwistyka, lingwistyka kulturowa, lingwistyka antropologiczna?*, „Język a Kultura” 20, s. 15–33.
- Bartmiński Jerzy, 2009, *Aspects of Cognitive Ethnolinguistics*, London, (paperback 2012).
- Bartmiński Jerzy, 2011, *Pol’sko-rossijskie vstreči na pole ètnolingvistiki*, „Novaja Pol’sa” nr 7–8 (132), s. 51–55.
- Bartmiński Jerzy, 2014, *Ankieta jako pomocnicze narzędzie rekonstrukcji językowego obrazu świata*, [w:] *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów 3. Problemy eksplikowania i profilowania pojęć*, red. Iwona Bielińska-Gardziel, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Joanna Szadura, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 279–308.

³⁹ Zob. Bartmiński, Bielińska-Gardziel, Chlebda 2016.

- Bartmiński Jerzy, 2015, *Tradycja uśpiona w języku. Pytania o źródła polskiej tożsamości kulturowej*, [w:] *Wartości w języku i kulturze*, t. 8, red. Jan Adamowski, Marta Wójcicka, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 11–33.
- Bartmiński Jerzy, Bielińska-Gardziel Iwona, 2016, *15 lat Konwersatorium EUROJOS*, „Etnolingwistyka” 28, s. 317–322.
- Bartmiński Jerzy, Bielińska-Gardziel Iwona, Chlebda Wojciech, 2016, *Raport z realizacji grantu „Metody analizy językowego obrazu świata w kontekście badań porównawczych”*, „Etnolingwistyka” 28, s. 323–326.
- Bauerová Jana, 2016, *Etnolingvistika dnes*, [w:] Nikita Iljič Tolstoj, *Magia slova a textu. Moskevská etnolingvistická škola*, Praha, s. 7–10.
- Benveniste Émile, 1969, *Le vocabulaire des institutions indoeuropéennes*, Paris.
- Boguta Agnieszka, 2010, *Bibliografia analityczna „czerwonej serii” 1981–2008, tomy 1–25*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Chlebda Wojciech, 2012, *Czy polska etnolingwistyka może być zwornikiem nauk humanistycznych*, „Akcent” nr 130, s. 91–95.
- Chlebda Wojciech (red.), 2010, *Etnolingwistyka a leksykografia. Tom poświęcony Profesorowi Jerzemu Bartmińskiemu*, Opole: Wydawnictwo UO.
- Crystal David, 1987, *The Cambridge Encyclopedia of Language*, New York.
- Dąbrowska Anna, 2005, *Współczesne problemy lingwistyki kulturowej*, [w:] *Polonistyka w przebudowie*, red. Małgorzata Czerwińska i in., tom II, Kraków, s. 99–110. „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury”. [Rocznik], t. 1–27, Lublin 1988–2015.
- Feoktistova Ljubov, 2006, *Ėtnolingvističeskie issledovanija v ural'skom universitete*, „Etnolingwistyka” 18, s. 29–46.
- Gamkrelidze Tamaz, Ivanov Vjačeslav, 1984, *Indoeuropejskij jazyk i indoeuropejcy. Rekonstrukcija i istoriko-tipologičeskij analiz prajazyka i protokol'tury*, Tbilisi.
- Głaz Adam, 2013, *Prostowanie zwierciadła. Przyczynek do (jeszcze?) niezaimniętej dyskusji nt. kondycji lubelskiej etnolingwistyki*, „Biuletyn PTJ” XLIX, s. 139–151.
- Głaz Adam, 2014, *Koncepcja etnolingwistyki według Jamesa Underhilla*, „Etnolingwistyka” 26, s. 141–154.
- Głaz Adam, 2015, *Etnolingwistyka daleka i bliska*, „Etnolingwistyka” 17, s. 7–20.
- Głaz Adam, David S. Danaher, Przemysław Łozowski (red.), 2013, *The Linguistic World-view. Ethnolinguistics, Cognition and Culture*, London.
- Greimas Algirdas, Courtés Joseph, 1979, *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, Paris.
- Havlová Eva (red.), 1989–, *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*. (Seš. 1–6 red. E. Havlová, 7–12 red. A. Erhart, 13–16 red. Ilona Janyšková), Brno.
- Helbig Gerhard, 1982, *Dzieje językoznawstwa nowożytnego*. Przeł. z niem. Czesława Schatte i Dorota Morciniec, Wrocław.
- Helbig Gerhard, 1986, *Entwicklung der Sprachwissenschaft seit 1970*, Leipzig.
- Judin Aleksy 2003, *Projekt „Slavjanskogo aksiologičeskogo slovarja”. O sozdanii issledovatel'skoj grupy po razrabotke aksiologičeskogo slovarja*, [w:] *Język w kręgu wartości*, red. Jerzy Bartmiński, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 456–458.
- Kabakova Galina, 1993, *Francuzskaja ėtnolingvistika: problematika i metodologija*, „Voprosy Jazykoznanija” nr 6, s. 100–114.
- Kijewska-Trembecka Marta, 1984, *Etnolingwistyczna koncepcja języka Bronisława Malinowskiego*, „Przegląd Humanistyczny”, nr 11/12 (230/231), s. 71–80.
- Krzyszowski Tomasz, 1994, *Parametr aksjologiczny w przedpojęciowych schematach wyobrażeń*, „Etnolingwistyka” 6, s. 29–51.

- Łozowski Przemysław, 2014, *W poszukiwaniu ontologicznego statusu JOS: językowy obraz świata czy językowy obraz kultury i doświadczenia?*, [w:] *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów 3. Problemy eksplikowania i profilowania pojęć*, red. Iwona Bielińska-Gardziel, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Joanna Szadura, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 9–19.
- Maksymiuk-Pacek Beata, Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława (red.), 2009, *Bibliografia adnotowana lubelskiego zespołu etnolingwistycznego (do roku 2009)*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Mańczyk Augustyn, 1982, *Wspólnota językowa i jej obraz świata. Krytyczne uwagi do teorii językowej Leo Weisgerbera*, Zielona Góra.
- Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, 2010, *Dwa słowniki etnolingwistyczne – moskiewski i lubelski*, [w:] Chlebda Wojciech (red.), s. 21–32.
- Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, 2014a, *Ljublinska kognitivna etnolingvistika: ot dialektologijata i folkloristikata do meždrukturnata semantika*, „Bylgarski Folklor” 4, s. 413–435.
- Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława, 2014b, *Od separacyjnego do holistycznego opisu językowego obrazu świata. Na marginesie dyskusji nad kształtem artykułów w Leksykonie aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów* [w:] *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów 3. Problemy eksplikowania i profilowania pojęć*, red. Iwona Bielińska-Gardziel, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Joanna Szadura, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 71–102;
- Pelcowa Halina, 2006, *Dialektologia a etnolingwistyka*, „Etnolingwistyka” 18, s. 91–103.
- Plas Pieter, 2006, *Slavic etnolinguistics and Anglo-American linguistic anthropology: Convergences and divergences in the study of the language-culture nexus*, „Etnolingwistyka” 18, s. 135–143.
- SD = *Slavjanskie drevnosti. Ètnolingvističeskij slovar'*, pod obščej red. Nikity Tolstogo, t. 1–5, Moskwa 1995–2012.
- Selivanova Olena, 2010, *Lingvistyčna encyklopedija*, Poltava, Dovkillja-K. [hasło: *Etnolingwistyka* s. 163–168].
- Senft Gunter, 1998, *Ethnolinguistik*, [w:] *Ethnologie. Einführung und Überblick*, red. Hans Fischer (wyd. IV, rozszerzone, Berlin 1998).
- SLSJ – *Słownik ludowych stereotypów językowych. Zeszyt próbny*, Wrocław 1980.
- Sławski Franciszek (red.), 1974–2001, *Słownik prastowiański*, t. 1–8 (A–F), Wrocław.
- SSiSL – *Słownik stereotypów i symboli ludowych*. Koncepcja całości i redakcja Jerzy Bartmiński, zastępca redaktora Stanisława Niebrzegowska [od cz. 3 – Niebrzegowska-Bartmińska], t. 1, *Kosmos*, cz. 1: *Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie*, Lublin 1996; cz. 2: *Ziemia, woda, podziemie*, Lublin 1999; cz. 3. *Meteorologia*, cz. 4. *Świat, światła, metale*, Lublin 2012.
- Sulima Roch, 2006, *Folklorystyka i etnolingwistyka a horyzont poznawczy antropologii kultury*, „Etnolingwistyka” 18, s. 121–128.
- Tabakowska Elżbieta, 2013, *A linguistic picture, image, or view of „Polish Cognitive Studies”*, [w:] Głaz, Danaher, Łozowski (red.), 2013, s. 321–338.
- Tolstaja Svetlana M., 1993, *Ètnolingvistika v Lubline*, „Slavjanovedenie” nr 3, s. 47–59.
- Tolstaja Svetlana M., 1997, *Slovar' narodnyh stereotipov i simbolov. T. I. Kosmos*, „Živaja starina”, nr 4, s. 52–53.
- Tolstaja Svetlana M., 2006, *Postulaty moskovskoj ètnolingvistiki*, „Etnolingwistyka” 18, s. 7–27.

- Tolstaja Svetlana M., 2013, *Nikita Iljič Tolstoj i jego put' k ètnolingvistike*, [w:] *Ethnolinguistica Slavica. K 90-letiju akademika Nikity Iljiča Tolstogo*, Moskwa, s. 10–25.
- Tolstoj Nikita Iljič, 1982, *Iz „grammatiki” slavjanskih obrjadov. Tipologija kul'tury. Vzaïmnoe vozdejstvie kul'tur*, „Trudy po znakovym sistemam” XV, Tartu, s. 57–71.
- Tolstoj Nikita Iljič, 1990, *Jazyk i kul'tura. (Nekotorye problemy slavjanskoj ètnolingvistiki)*, „Zeitschrift für Slawische Philologie, Bd L, Heft 2, Heidelberg, s. 238–253. (Przekład polski w: „Etnolingwistyka” 5, 1992, s. 15–25).
- Tolstoj Nikita Iljič, 1995, *Jazyk i narodnaja kul'tura. Očerki po slavjanskoj mifologii i ètnolingvistike*, Moskwa.
- Tomczak Łukasz, 2010, *Etnolingwistyka. Bibliografia adnotowana 1988–2008*, red. Jerzy Bartmiński, Sebastian Wasiuta, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Trubačev Oleg (red.) 1974–, *Ètimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov: praslavjanskij leksičeskij fond*, t. 1–28, 1974–2002, t. 29–39 (*otčetŭi–ožva*), 2002–2014, red. Anatolij Żuravlev, Moskwa.
- Tyrpa Anna, 2006, *Etnolingwistyka ludowa, narodowa, porównawcza – koncepcje neofilologów i polonistów*, „Etnolingwistyka” 18, s. 105–116.
- Underhill James, 2012, *Ethnolinguistics and Cultural Concepts. Truth, Love, Hate and War*, Cambridge Univ. Press.
- Underhill James, 2013, *Reflections upon Bartmiński's ethnolinguistic approach to language and culture*, [w:] Głaz, Danaher, Łozowski (red.), s. 339–349.
- Wierzbicka Anna, 1999, *Język – umysł – kultura*. Wybór prac pod red. Jerzego Bartmińskiego, Warszawa.
- Wierzbicka Anna, 2007, *Słowa klucze. Różne języki – różne kultury*. Przekład Izabela Duraj-Nowosielska, Warszawa.
- Wrocławski Krzysztof, 2006, *Folklorystyka, etnolingwistyka, etnofilologia*, „Etnolingwistyka” 18, s. 117–120.
- Wysoczański Włodzimierz, 2000, *Ekologia języka jako dyscyplina heterogenicznego opisu języka*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” LV, s. 63–76.
- Zgółka Tadeusz, 2006, *Etnolingwistyka praktyczna*, „Etnolingwistyka” 18, 129–134.
- Zieniukowa Jadwiga, 1998, *Z problemów etnolingwistyki*, [w:] *Nowe czasy, nowe języki, nowe (i stare) problemy*, red. Ewa Jędrzejko, Katowice, s. 233–241.
- Zinken Jörg 2004, *Metaphors, stereotypes, and the linguistic picture of the world: Impulses from the Ethnolinguistic School of Lublin*. *Metaphorik.de* 7: 115–137.
- Zinken Jörg, 2015/2009, *Lubelska szkoła etnolingwistyczna a anglo-amerykańskie językoznawstwo kognitywne*, „Etnolingwistyka” 27, s. 273–277. [Wersja pierwotna: *The Ethnolinguistic School of Lublin and Anglo-American cognitive linguistics*, [w:] Bartmiński 2009, s. 1–5].
- Ziółkowski Marek, 1987, *Etnolingwistyka*, [w:] *Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*, red. Zofia Staszczak, Poznań, s. 94–97.

This article is the voice of *Etnolingwistyka*'s editor-in-chief on the current tasks of ethnolinguistics as a scholarly subdiscipline, as well as of the journal. According to the author, of the two foundations of Slavic ethnolinguistics mentioned by Nikita Tolstoj

(i.e., its pan-Slavic character and the unity of language and culture) it is mainly the latter that has preserved its topicality: language is the source of knowledge about people and human communities, as well as the basis for building one's identity (individual, national, regional, professional). The agenda of cultural linguistics has been followed by the contributors to the present journal and its editorial team with a focus on various genres of folklore, the problems of the linguistic worldview, and in recent issues with studies on the semantics of selected cultural concepts (FAMILY, DEMOCRACY, EQUALITY, OTVETSTVENNOST', etc.). Ethnolinguistic research of this sort, seeking "culture in language" (i.e. in the semantic layer of linguistic forms), render ethnolinguistics (especially in its cognitive variant) close to Western cultural or anthropological linguistics. When Slavic ethnolinguistics, being treated as a cultural linguistics, focuses on the semantics of value terms, it stands a good chance of engaging in a dialogue with Western anthropological linguistics and contributing original insights to the common body of research on values. A specific proposal in this direction is the international project EUROJOS.

KEY WORDS: cultural linguistics, culture in language, *Etnolingwistyka*, EUROJOS, *Axiological Lexicon of Slavs and their Neighbours*, cultural concepts